Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 11, İstanbul 2013, 237-272.

YILMAZ TOP*

Şiirin Ankâ'sı Şirâzî Molla Hüseyin (ö. h.1023-1025/ 1614-1616)'in Gazelleri

Odes of Mullah Hussein of Shiraz, Phoenix of Poetry (d.: h.1023-1025/ 1614-1616)

ÖZET

Şiir mecmuaları; şuarâ tezkirelerinde yaşamları ve edebî kişilikleri hakkında bilgi verilen ancak -tezkirelerde alıntılanan örnek şiirleri ya da beyitleri dışında- şiirlerini inceleme ve değerlendirme fırsatı bulamadığımız, divanı bilinmeyen/olmayan şâirleri tanıyabilmemiz açısından son derece önemli kaynaklardır. 16. yüzyıl şâirlerinden Şîrâzî Hüseyin Molla ('Ankâ) da bu tarz şâirlerden biridir. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu 3424 numarada kayıtlı Mecmû'a-i Kasâ'id adlı şiir mecmuasında 'Ankâ'nın 47 gazeli ve 1 târîh kıt'ası alıntılanmıştır. Bu makalede; divanı olup olmadığı bilinmeyen Dervîş 'Ankâ, tezkirelerden elde edilebilen bilgiler ışığında tanıtılmakta ve onun söz konusu şiirleri verilmektedir. Aslen Şirâzlı olan 'Ankâ, kendi zamanında, genellikle âşıkâne ve rindâne tarzda yazdığı Türkçe ve Farsça latîf şiirleriyle tanınmıştır. Onun, Acem olmasına rağmen Türkçe şiir söylemede gösterdiği kudretle dikkatleri çektiğini de belirtmek gerekir. Dervîş 'Ankâ hakkında en ayrıntılı bilgileri bulabileceğimiz biyografik kaynak, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şu'arâ'sıdır.

ANAHTAR KELİMELER

'Ankâ, gazel, Şîrâz, mecmua, Kınalızâde.

ABSTRACT

Corpuses of poems are extremely important sources as they provide us with the possibility of coming to know the poets who do not have divans or whom divans are unfound and of whom information is given in biographies of poets about their lives and literary personalities, but we are unable to study and evaluate their poetry except for the sample poems or couplets cited in the biographies. Mullah Hussein Anka (Phoenix) of Shiraz, the sixteenth century poet, is one of such poets. In this article, Dervish Anka (Phoenix) of whom 47 odes and 1 date stanzas have been cited in the corpus of poems named "Mecmu'a-i Kasa'id" recorded under number 3424 in Süleymaniye Library, Esat Efendi Collection, and presence of any divan is unknown is being introduced under the light of the information included in biographies and the said poems are supplied. Anka who comes from Shiraz has drawn attention with his elegant odes written in amorous and rindâne (odes with subjects including drinks, vanity and amusement) styles in Turkish and Persian languages and with his power of discourse in his poems written in Turkish, although he was Persian. The biographical source we were able to find about Dervish Anka is the Tezkiretü'ş-Şu'ara(Biographies of Poets) written by Kınalızade Hasan Chelebi.

KEYWORDS

Phoenix, ode, Shiraz, corpus, Kınalızade.

* Dr., Kartal Yüksel İlhan Alanyalı Fen Lisesi, İstanbul (*yilmaz.top@hotmail.com*).

Dervîş ʻAnkâʼnın Hayatı ve Edebî Kişiliği

16. yüzyıl şâirlerinden ʻAnkâ (d.?/?-ö.1023-25/1614-16) Şîrâzlıdır ve adı Hüseyinʼdir (Kınalızâde Hasan Çelebi 1989: 702). ʻAnkâʼnın adı *Rızâ Tezkiresi* ve *Riyâzüʼş-Şuarâʼ*da Şîrâzî Molla Hüseyin (Riyâzî: 103[a]; Zavotçu 2009: 97) ve *Tuhfe-i Nâilî*ʼde de ʻAcem Hüseyin Molla (Tuman 2001: 709) olarak anılmaktadır. *Mecmûʻa-i Kasâʼid*ʼde derlenen gazellerinin başlıklarında adı Dervîş ʻAnkâ şeklinde verilmektedir. Kaynaklarda ʻAnkâʼnın doğum tarihi ile ilgili bir kayıt yoktur. Kınalızâde Hasan Çelebi, onun seyahat niyeti ile hicret ederek 978/1570 yılında İstanbulʼa geldiğini belirtir (Kınalızâde Hasan Çelebi 1989: 702).

ʻAnkâ; İstanbulʼda Hasan Çelebiʼnin babası, Anadolu Kazaskerliğine kadar yükselmiş âlim bir devlet adamı olan Kınalızâde Ali Çelebiʼnin meclisine dâhil olarak Ali Çelebi ailesinin sevgisini ve yakın dostluğunu kazanmıştır (Kınalızâde Hasan Çelebi 1989: 702; Sâmi h. 1314: 3224-3225). Kınalızâde Ali Çelebi 1572 yılında vefât ettiği zaman ʻAnkâ, Ali Çelebi hakkında bir mersiye söyleyerek Hasan Çelebi ve onun erkek kardeşini teselli etmiştir (Kınalızâde Hasan Çelebi 1989: 703). Hasan Çelebi, bu mersiyeden hoş ve hayli yerinde söylendiğini belirttiği bir beyti tezkiresinde alıntılamaktadır (Kınalızâde Hasan Çelebi 1989: 703). Bu Farsça beyit şöyledir:

Şükr-i Hudâ kün ey dil-i gâfil figân çirâst
Ger şod Alî ze dehr Hüseyn ü Hasan becâst[1]

ʻAnkâʼnın vefat tarihi konusunda bir ihtilaf söz konusudur. Kâfzâde Fâʻizîʼnin *Zübdetüʼl-Eşʻâr*ʼında (Kayabaşı 1997: 434), Mehmed Süreyyâʼnın *Sicill-i Osmânî*ʼsinde (Süreyyâ h. 1311: 606) ve *Tuhfe-i Nâilî*ʼde (Tuman 2001: 709)ʻAnkâʼnın vefat tarihi olarak h. 1023/ m. 1614 tarihi verilmektedir. *Rızâ Tezkires*iʼnde ise (Zavotçu 2009: 97) ʻAnkâʼnın vefat tarihi h. 1025/ m. 1616 olarak verilmektedir. ʻAnkâʼnın Mısırʼda vefat ettiği (Zavotçu 2009: 97; İpekten vd. 1988: 34) ve burada medfûn olduğu (Tuman 2001: 709) belirtilmektedir. *Riyâzüʼş-Şuʻarâʼ*da, ʻAnkâ ile ilgili verilen bil-

---

[1] Bu Farsça beyit Türkçeye şu şekilde tercüme edilebilir: "Ey gâfil gönül! Allâhʼa şükret! Niçin bağırıp çağırır, feryat edersin? Gerçi Ali (Çelebi) vefât etmiştir; lâkin o, yerine Hasan ve Hüseyin gibi iki evlât bırakmıştır (ve onların hayatta olması seni teselli edecektir).

giler arasında, *"Hâlen Mısr'da mütevattındır."* (Riyâzî: 103[a]) ifadesi yer almaktadır. Buradan ʻAnkâ'nın, vefatından 5-9 yıl önce Mısır'da bulunduğunu söyleyebiliriz.

ʻAnkâ, 17. yüzyılın meşhur şâiri Nefʻî'nin eleştiri oklarından nasibini alan şâirlerden biridir. Nefʻî, *Sihâm-ı Kazâ*'sında, kıtʻa şeklindeki iki hicviyesine ʻAnkâ'yı konu etmiş; bu kıtʻalarında onu şâirliği, dış görünümü ve kılık kıyafeti yönlerinden yermiştir. Bu hicviyeler şöyledir:

Jâj-hây u yâve-gû ***ʻAnkâ****-yı esfel kim anuñ*
Her kelâmı şâhsâr-ı ʻömr içün bir durpıdur
Şiʻr-i bî-manâ deyüp …lar yedükce sanasıñ
Agzı bir havruz delükli gûşı anuñ kulpıdur(Akkuş 1998: 246)

***

ʻAyn-ı ʻibretle bakuñ çehresine ***ʻAnkâ****nuñ*
Gidinüñ gözi de egri yalıñuz kaşı degül
O kıyâfetle gören der gidiyi ve'l-hâsıl
ʻAcemüñ çingenesidür bu kızılbaşı degül(Akkuş 1998: 247)

İlk kıtʻada Nefʻî, ʻAnkâ'nın saçma sapan ve manasız şiirler söylediğini ve her sözünün ömür törpüsü olduğunu belirtmektedir. İkinci kıtada ise onu, dış görünümü itibarıyla "ʻAcem'in çingenesi" şeklinde tanıtmaktadır. ʻAnkâ da yazdığı bir kıtʻa ile Nefʻî'ye oldukça ağır bir mukabelede bulunmuştur. Bu kıtʻa şöyledir:

Çün kızılbaş dimiş mana menüm hâldaşum
Hîç bir kimse degül Nefʻî menüm karındaşum
Bir kızılbaşa havâle ideyüm men seni kim
Boyı bir karış ola yaşda menüm yaşdaşum (Mecmua (1), 69[b])

Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri*'nde, ʻAnkâ'nın mürettep divanını görmediğini; ancak devrinde epey şöhret kazandığından mecmualarda bir hayli şiirine rastlanabileceğini belirtmektedir (Ergun 1936-1945: 492).

Hasan Çelebi, ʻAnkâ'nın şâirlik cephesi ile ilgili olarak, *"Eşʻâr-ı üstâdân-ı ʻAcem'den çok yâd-daştı vü hızâne-i kuvvet-i hâfızasının hayli meknûnât u mahfûzâtı var idi. Kendü zamânında nazm-ı âb-dârı vü şiʻr-i Türkîye dahi tamâm mertebe miknet ü iktidârı vardur. Türkî şiʻrinde edâsı*

Rûmiyâne vü üstâdânedür." (Kınalızâde Hasan Çelebi 1989: 703) demektedir. *Beyânî Tezkiresi*'nde onun şiir kudreti hakkında, *"Türkî eş'âra dahı mümâreset itmekle tamâm iktidârı olmışdı."* (Beyânî 1997: 187) bilgisi verilmektedir. *Rızâ Tezkiresi* ve *Riyâzü'ş-Şuarâ*'da da 'Ankâ'nın şâirliğiyle ilgili olarak, *"'Acem iken Rûmiyâne eş'ârı ve şâ'irâne güftârı vardır."* (Riyâzî 103[a]; Zavotçu 2009: 97) ifadesine yer verilmektedir. Bu açıklamalardan anlaşıldığı kadarıyla 'Ankâ, Acem şâirlerine ait pek çok şiiri ezberlemiştir. Ayrıca kendi zamanında lâtif şiirleriyle ve Farsça şiirlerinin yanı sıra -Acem olmasına rağmen- Türkçe şiir söylemede gösterdiği yetkinlik ve kudretle dikkat çekmiştir. İstanbul şivesiyle şâirâne ve ustaca şiirler söylediği de tezkirelerde 'Ankâ hakkında tekrarlanan bir bilgidir.

'Ankâ hakkında *Sicill-i Osmânî*'de, *"Türkî vü Fârisî şâirdir."* (Süreyyâ h. 1311: 606) ve *Kâmusu'l-A'lâm*'da, *"Fârisî vü Türkî eş'ârı vardır."* (Sâmi h. 1314: 3225) bilgileri verilmektedir.Bu bilgilerden, 'Ankâ'nın Farsça şiirler de kaleme aldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte tezkirelerde 'Ankâ'ya ait olduğu belirtilerek alıntılanan beyitler Türkçedir. Onun, -Kınalızâde Ali Çelebi'nin vefâtı üzerine söylediği mersiyeden Hasan Çelebi'nin alıntıladığı beyit dışında- Farsça şiirlerinden herhangi bir beyit örneği verilmemiştir.

Dervîş 'Ankâ'nın Gazellerinde Ahenk, Dil ve Üslûp Hususiyetleri

'Ankâ, bu çalışmada tespit edilen 48 gazelinde ve 1 kıt'asında aruzun sekiz farklı kalıbını kullanmıştır. 'Ankâ'nın, gazellerinde bu kalıplardan özellikle hezec (19 gazelde), remel (11 gazelde) ve muzârî' (10 gazelde) bahirlerini tercih ettiği görülmektedir. Aruzun kısa kalıplarından *fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* ve *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün*ile yazılan altı gazel oldukça akıcı bir söyleyişe sahiptir. Aruz kusuru olarak şiirlerde zihaftan çok imâleye rastlamak mümkündür. Zihafların (*sâ**kîy**â* Gazel 13/5) sayısı çok azdır. İmâleler genellikle eklerde ve Türkçe kelimelerde yapılmıştır. Mecmuada bazı dizelerin hece sayılarında eksiklikler bulunmaktadır. Eksik heceden kaynaklanan vezin hataları, bu dizelere eklenen uygun ek ve kelimelerle metin üzerinde düzeltilmeye çalışılmıştır.

Ahenk özelliklerinden kafiyelendirme konusunda 'Ankâ'nın, isimle ismi fiille fiili kafiye yapma kuralına genel olarak uyduğu görülmektedir.

Şâirin Türkçe kelimelerle Türkçe kelimeleri, Arapça kelimelerle Arapça kelimeleri kafiyelendirme kuralını dikkate almadığı durumlarla az da olsa (*kan-îmân* G.4/1; *lâle-zârdur-vardur* G.5/3; *câdû-su* G.17/2 gibi) karşılaşılmaktadır. Şiirlerde tam ve zengin kafiye ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. ʻAnkâ, 48 gazelinin 19'unda kelime halinde rediften yararlanmıştır (*yiter, eyler, bu, dirler, tutmaz, görüñ, eyle, göñlümi, göñlüm, degül mi, ister, gördüm, beni, göñül, n'eyleyeyin, biz, geç, eylemez, meyl itmez*).

ʻAnkâ, bilhassa aruzun kısa kalıplarıyla kaleme aldığı şiirlerde oldukça akıcı bir söyleyişi yakalamıştır. Diğer aruz kalıplarıyla oluşturulan şiirlerin bazılarında da (9, 18 ve 38. gazellerde olduğu gibi) bu tarz rahat ve akıcı söyleyişlerle karşılaşmak mümkündür. Bu tür şiirler, asonans ve aliterasyon gibi şiirin ahengini destekleyen sanatların zengin örneklerini de içermektedir. Aşağıdaki beyitler, ʻAnkâ'nın hoş ve akıcı söyleyişini örneklendirmektedir:

Sen be**n**üm **s**erv-i **s**er-büle**n**düm**sin**
Sen be**n**üm şûh-ı şeh-leve**n**dümsi**n**

Cümle hûbân-ı şehr içinde bugün
Dil-rubâlık**d**a **d**il-pesen**d**ümsin

Derd-ile öldüm âh kim bir kez
Dime**d**üñ sen **d**e **d**er**d**-men**d**ümsin

Kim**e** s**e**nd**e**n şikây**e**t **e**yl**e**y**e**yin
Kuluñam sen benüm efendümsin(G.27/1,2,3,4)

Dervîş ʻAnkâ'nın, şiirlerinde kullandığı kelimeler genel itibarıyla Klâsik şiirimizin kelime kadrosuyla benzerlikler taşımaktadır. ʻAnkâ, mazmunların(servi, gül, bülbül, gamze, zülf…) Klâsik şiir bağlamında sâhip oldukları anlam/çağrışım dünyâsına ve bu mazmunlar hakkındaki yorum/hayal gücü birikimine vâkıf görünmektedir.[2]

---

[2] ʻAnkâ aşağıdaki beyitte; her gece havadan güllerin üzerine düşen çiğ tanelerinin oluşumunu, gece âşığın çektiği yakıcı âhların rüzgârından yerin ve göğün terlemesine yorarak güzel bir hüsn-i ta'lil örneği vermektedir. Bu beyit, ʻAnkâ'nın klâsik şiirimizin hayal gücü birikiminden yararlanması açısından da hoş bir örnektir:

Degül şeb-nem düşen her şeb hevâdan iy gül-i raʻnâ
Semûm-ı âh-ı ʻâşıkdan zemîn ü âsmân dirler (Gazel 40/4)

ʻAnkâʼnın bu çalışmada tanıtılan 50 şiirinde dört kelimeden oluşan üç terkip (*harîm-i gayret-i büthâne-i Çîn* G.26/3, *laʻl-i leb-i rengîn-i dil-dâr* G.28/4, *gül-i gülzâr-ı âl-i Mustafâ* G.37/1) vardır. Üç kelimelik terkiplerin (*zevrak-ı bâde-i nâb* G.7/3, *harîk-i nâr-ı ʻışk* G.37/4 gibi) sayısı ise elliye yakındır. ʻAnkâʼnın, şiirlerinde konuşma dili özellikleri taşıyan bir üslûba yaklaşmaya çalıştığı dikkat çekmektedir.

Dervîş ʻAnkâ, gazellerinde deyimlerin anlam zenginliği ve konuşma diline yakın olma özelliklerinden önemli ölçüde yararlanmıştır. Bununla birlikte, bu çalışmada tanıtılan şiirlerde sadece bir atasözü[3] tespit edilebilmiştir. ʻAnkâʼnın, şiirlerinde yararlandığı deyimlerden bir kısmı şöyledir:

ʻaklı (başdan) tagıtmak*(Gazel 20/4)*[4]
al aşaga eylemek*(G.6/6)*
ʻâlemlere fâş etmek*(G42/2)*
ʻâşık geçmek*(G.44/3)*
bagrını hûn itmek*(G.44/1)*
bagrını pâre pâre eylemek*(G.11/2)*
başına âzâde (olmak)*(G.31/5)*
bir içim su olmak*(G.17/2)*
cân virmek*(G.14/3)*
cânı revân eylemek*(G.9/5)*
cân(ın)a âteş düşmek*(G.21/6)*
cânın(ı) kurbân eylemek*(G.4/3)*
cânını nisâr eylemek*(G.34/2)*
cihânı tutmak*(G.3/5,13/2,26/6)*
dil/göñül baglamak*(G.28/2)*
dil/göñül virmek*(G.12/1,40/2)*
dil ü cânı yakmak*(G.46/1)*
dili hûn olmak*(G.47/2)*
elin(i) çekme(me)k*(G.19/1)*
elinden almak*(G.46/2)*
eline girmek*(G.30/4)*
göñli açılmak*(G.23/5, 33/2)*
göñli akmak*(G.28/3)*
göñli yıkılmak*(G.44/4)*
göñlin yapmak*(G.11/1)*
göñl(in)e girmek*(G.7/2)*
göñlini bend eylemek*(G.31/3)*
göñlini sad-pâre itmek*(G.31/1)*
gözini açmak*(G.8/2)*
göz göre*(G.25/6)*
hâke düşmek*(G.1/3)*
hâtırını aramak*(G.31/4)*
kan aglamak*(G.3/5, 15/2,42/2)*
kulag asmak*(G.2/4)*
pây(ın)a düşmek*(G.10/6)*
ser-i kârı düşmek*(G.11/4)*
sîneyi sad-çâk eylemek*(G.31/2)*
tatlu dil virmek*(G.13/5)*
yabana söylemek*(G.40/3)*
yirde kalma(ma)k*(G.3/2)*
yirine düşmek*(G.12/5)*
yüz virmek*(G.35/4)*

---

[3] “*Böyle* ***kalmaz*** *güzelüm* ***kimseye dünyā****dur bu*” Gazel 41/3.

[4] Yay ayraç içindeki ilk rakam gazelin numarasını, ikinci rakam ise o gazeldeki beyit numarasını göstermektedir.

ʻAnkâ, gazellerinde benzetmeye dayalı edebî sanatların güzel örneklerini sunmaktadır. Aşağıdaki beyitler teşbîh sanatı çerçevesinde yapılandırılmıştır:

Kadüñ bir şemʻdür cânâ ruhuñ nûr
Muʻanber kâkülüñ anuñ duhânı(G.26/2)

Tâvus-ı gülistân-ı İremdür hat-ı sebzi
Çeşm-i siyehüñ âhû-yı müşgîn-i Hatâdur(G.29/5)

ʻAyândur iy melek nûr-ı Muhammed reng-i rûyuñdan
Ser-i zülfüñ libâs-ı Kaʻbe hâl-i leb Bilâlüñdür(G.37/2)

Fuzûlî'nin, *Su Kasîdesi*'nde bahçıvanı gül bahçesini suya vermeye çağırdığı beyitle aynı doğrultuda kurgulanmış aşağıdaki beyitte de mübalağa yapılmıştır:

Dikseler ger çemen-i dehrde biñ tâze nihâl
Serv-i kaddüñ gibi bir nahl-i dil-ârâ tutmaz(G.39/2)

ʻAnkâ kuşu, Klâsik Türk şiirinde âşık ve sevgili tiplerinin önde gelen vasıflarını ortaya koyarken ele alınan önemli motiflerden biridir. Dervîş ʻAnkâ da kendi mahlasını, söz konusu kuşun Klâsik şiirimizde taşıdığı -Kafdağı'nda mekân tutma, asla yere konmayıp daima yükseklerde uçma, himmet/kanâat sahibi olma, dünyâya meyl etmeme gibi (Pala 2003: 27)- anlamlarından hareket ederek gazellerinin makta beyitlerinde tevriyeli kullanma yoluna gitmiştir. Bu makta beyitlerine birkaç örnek şöyledir:

ʻAnkâ aceb mi itmez isem dehr-i dûna meyl
Yüksek uçar hümâ gibi şeh-bâz-ı himmetüm(G. 1/5. beyit)

Virdüm ol kâmet-i sanavbere dil
Düşdi **ʻAnkâ** hele yirine gönül(G. 12/5)

Eger **ʻAnkâ** gibi meşhûr-ı âfâk olmag istersen
Bu dehr-i bî-sebâtun geç gönül mihnet-serâsından(G.19/5)

Sana tâvus-ı gülzâr-ı cinân dirlerse nâz itme
Bana da ey perî **ʻAnkâ**-yı kudsî-âşiyân dirler(G. 40/5)

Savmaʻa zâhide vü medrese dânişmende
Kûşe-i Kâf-ı kanâʻat dil-i **ʻAnkâ**ya yiter(G. 43/5)

Dervîş ʻAnkâ, Kuş Yahyâ adlı ilim adamının/idarecinin vefâtı (h. 1006) dolayısıyla kaleme aldığı târîh kıtʻasında da, "Kuş" mahlasının çağrıştırdığı hayal ve motiflerden (şâh-bâz, kanat, hümâ, dâm, âşiyân, kaknûs gibi) yararlanmıştır. Bu kıtʻanın târîh düşürülen dizesinde Kuş Yahyâ, "kaknûs" kuşuna benzetilmektedir:

Gûş idüp ʻAnkâ didi târîhini
Gitdi dîvândan koca kaknûs vây(K. 1/5. beyit)

Şiir mecmuaları ve Ankâ'nın şiirleri

Şiir mecmuaları, şiir zevkinin yönlendirdiği derleme çalışmalarının ürünleri olarak, Klâsik şiirimizin zengin şiir birikiminden örnekler sunar. Bu mecmualar; gazel, kasîde, terkîb-bend, tercîʻ-bend, muhammes, murabbâ, tahmîs, tesdîs, rubâʻî, matlaʻ ve muammâ gibi nazım şekillerinden/türlerinden örnekler içerir ve bu yönleriyle Klâsik şiirimizin zenginliklerini tanıtma çalışmalarına katkı sağlayan çok önemli başvuru kaynakları olarak değerlendirilir.

Şiir mecmuaları, içerdikleri zengin şiir birikiminin yanı sıra, şuarâ tezkirelerinde yaşamları ve edebî kişilikleri hakkında - sınırlı da olsa-bilgi verilen ancak -tezkirelerde alıntılanan örnek şiirleri ya da beyitleri dışında- şiirlerini inceleme ve değerlendirme fırsatı bulamadığımız, divanı bilinmeyen/olmayan şâirleri tanıyabilmemiz açısından da son derece önemlidir. Söz konusu şâirlerin mecmuaya aktarılan şiirleri, bazen bu şâirin "dîvançe"sini oluşturabilecek bir hacimde de karşımıza çıkabilir.

Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu 3424 numarada kayıtlı *Mecmûʻa-i Kasâ'id*'de 48 gazeli[5] ve 1 târîh kıtʻası (Seyyid Nakîbzâde Niʻmetî Efendi h.1039: 232b, 233b-237a, 302a), Ali Emirî Manzum 625'te kayıtlı *Mecmûʻa*'da 1 gazeli (Mecmua(2),38a) ve Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 1249 numarada kayıtlı *Mecmûʻa*'da 1 kıtʻası (Mecmua (1), 69b)alıntılanan Dervîş Ankâ, şu ana kadar tespit edilebilen bir dîvânı olmaması yönüyle, şiir mecmualarının sahip olduğu söz konusu tanıtma işlevini örneklendiren bir şairdir. İlk iki mecmuadan derlenen gazellerin

[5] Mecmuada ʻAnkâ'nın 11 ve 39. gazelleri mükerrer yazılmıştır. Bu durumda mecmuada ʻAnkâ'ya ait gazellerin sayısı 47 olmaktadır.

39'u 5'er beyitlik, 6'sı 7'şer beyitlik ve 3'ü 6'şar beyitliktir. Kuş Yahyâ'nın vefâtı dolayısıyla yazılan 5 beyitlik târîh kıt'ası ile Nef'î hakkında kaleme alınan 2 beyitlik kıt'anın eklenmesiyle 'Ankâ'ya ait tespit edilebilen toplam şiir sayısı 50 ve toplam beyit sayısı 262 olmaktadır.

Dervîş 'Ankâ'nın *Mecmû'a-i Kasâ'id*'de Verilen Şiirleri

232b **Gazel 1**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Maḥşer güni ki derd-ile ḫam ḳopa ḳāmetüm
   Maʿlūm olur o serve benüm istiḳāmetüm

2. Yāre mecāz añladılar ḫalḳ ʿışḳumı
   Ḥayfā ki kimse bilmedi gitdi ḥaḳīḳatüm

3. Bir gevherüm ki ḫāke düşürmiş felek beni
   Ṣarrāf olmayan ne bilür ḳadr ü ḳıymetüm

4. Cām-ı şarāb-ı nāb gibi ṣāf-meşrebüm
   Artarsa ṭañ mı ehl-i meẕāḳ içre ḥürmetüm

5. ʿ**Anḳā** ʿaceb mi itmez isem dehr-i dūna meyl
   Yüksek uçar hümā gibi şeh-bāz-ı himmetüm

Gazel 2

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ser-i kūyuñ gedāsı cennet-i aʿlāya meyl itmez
   Nihāl-i ḳāmetüñ üftādesi Tūbāya meyl itmez

2. Cihānda iy ṣanem cām-ı viṣālüñ teşnesi hergiz
   Zülāl-i Ḫıżrı añmaz sāġar-ı ṣahbāya meyl itmez

3. Şu kim üftāde-i ḳadd ü ruḫuñdur bāġ-ı ʿālemde
   Nihāl-i serve baş egmez gül-i raʿnāya meyl itmez

4. Göñül bezm-i belāda nāle vü feryāda hem-demdür
   Ḳulaġ aṣmaz nevā-yı nāy-ı rūḥ-efzāya meyl itmez

5. Ḳadīmī cān u dilden bülbül-i gülzār-ı kūyuñdur
   O şeh-bāz-ı hümā-pervāzı gör ʿ**Anḳā**ya meyl itmez

232bh[6] **Gazel 3**

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Degül bülbül gibi feryād u zārum gül-ʿiẕārumdan
   Fiġānum baḫt-ı beddendür şikāyet rūzgārumdan

2. Bilürsin yirde ḳalmaz āh-ı āteş-bārı ʿāşıḳuñ
   Ṣaḳın iy aḫter-i burc-ı melāḥat āh u zārumdam

3. Ḳarār u ṣabrumı yaġmaladuñ cevr-ile sulṭānum
   Melūl olma fiġān u nāle-i bī-iḫtiyārumdan

4. Uyutmaz ḫalḳı her-şeb-tā-seḥer feryād u efġānum
   Cemīʿi ḫalḳ-ı ʿālem münkesirdür inkisārumdan

5. Cihānı ṭutdı ʿ**Anḳā**mācerā-yı eşk-i ḫūnīnüm
   Kime ḳan aġlayın bilmem bu çeşm-i eşk-bārumdan

Gazel 4

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dem mi var kim çeşm-i ḫūn-rīzüñ niçe ḳan eylemez
   Laḥẓa mı vardur ki ġamzeñ ḳaṣd-ı īmān eylemez

2. Ḳanda var bir cān ki bend itmez kemend-i kākülüñ
   Ḳanı bir dil kim ser-i zülfüñ perīşān eylemez

3. Ḳıble ḥaḳḳı'çün ḥarīm-i vaṣldan maḥrūm olur
   Kim ki cānın Kaʿbe-i kūyuñda ḳurbān eylemez

4. Kim gelür dünyāya sulṭānum gedā vü şāhdan
   Kim anı çarḫ-ı sitemger ḫāke yeksān eylemez

5. İy gül-i ter iñleden ʿ**Anḳā**yı ḫār-ı hicrdür
   Bülbül-i şeydā gibi bī-hūde efġān eylemez

---

[6]Varak numaraları verilirken kullanılan "h" harfi, tanıtılan şiirin derkenarda yazılı olduğuna işaret etmektedir.

233b **Gazel5**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ḫaṭṭı benefşe-zār u ruḫı lāle-zārdur
   Ḥaḳḳā ki ḥüsn-i dōst hemīşe bahārdur
2. İtme viṣāle vaʿde gel iy şūḫ u bī-vefā
   Kim ʿāşıḳa ölüm elem-i intiẓārdur
3. V'allāhi pür-şikeste dilüñ cebr-i ḫāṭırı[7]
   ʿĀrif ḳatında ṭavf-ı Ḥarem deñlü vardur
4. Dil zevraḳını ṣaldı felek baḥr-ı firḳata
   Ṣabr idelüm bu daḫı geçer rūzgārdur
5. Rūz-ı firāḳdan ne ġam iy dil ki sīnede
   Her bir ḫadeng-i ġamzesi bir yādigārdur
6. Dür dişlerüñ ḳatında bulur inkisār laʿl
   Laʿl-i lebüñ yanında olur şerm-sār dür
7. ʿ**Anḳā**yı tīr-i ġamze ile ṣayd eyledi
   Ḫūnī gözüñ ki āhū-yı merdüm-şikārdur

Gazel 6

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Biñ kez ölürse ʿāşıḳ-ı miskīn niyāzdan
   Bir kerre baḳmaz ol meh-i bī-mihr nāzdan
2. Cān gibi ṣaḳla sīnede sırr-ı muḥabbeti
   Āh itme iy göñül ṣaḳın ifşā-yı rāzdan
3. Dil-ber hemīşe çeng gibi iñledür bizi
   Ḥaḳ rāżī olsun ol şeh-i miskīn-nevāzdan
4. Dil-dār şemʿ-i meclis-i aġyār oldı āh
   Yandum meded bu vāḳıʿa-i cān-güdāzdan
5. Bir demde gösterür niçe eşkāl-i muḫtelif
   İy ṭıfl-ı dil ṣaḳın felek-i ḥoḳḳa-bāzdan

---

[7] Mecmuada *cebr ü ḫāṭırı* şeklinde yazılmıştır.

6. Dün al aşaġa eyledi meclisde muṭribi
   Vāʿiẓ ne añladı ʿacabā söz ü sāzdan

7. Olma hevāyī ney gibi ṭur bir maḳāmda
   ʿAzm- i ʿIrāḳ eyleme ʿ**Anḳā** Ḥicāzdan

233bh[8] **Gazel 7**

(*ʿAnḳā*)

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. İy göñül gör ḳad-i bālāsını Tūbādan geç
   Lebleri yādı ile bāde-i ḥamrādan geç

2. İy göñül ol ṣanemüñ göñline girmek dileseñ
   Nāvek-i āh gibi çarḫ-ı muʿallādan geç

3. Dār-ı dünyā-yı denī baḥr-ı fenādur sāḳī
   Zevraḳ[9]-ı bāde-i nāb-ile bu deryādan geç

4. Muttaṣıl ḫār ü ḫas-ile ṣalınur iy bülbül
   ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ iseñ ol gül-i raʿnādan geç

5. Kākül-i pür-şikeni dām-ı belādur ʿ**Anḳā**
   Gel ṭolaşma aña luṭf eyle bu sevdā[d]an geç

Gazel 8

(*ʿAnḳā*)

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ṣanma iy ḫᵛāce ki ālūde-i dünyāyuz biz
   Vālih-i ṣūret-i ḫūb u ruḫ-ı zībāyuz biz

2. Ḫalḳ ḥayrān gözümüñ yaşı temāşāsında
   Vāʿiẓā gözlerüñ aç özge temāşāyuz biz

3. Gülşen-i dehri serāpā gezer[üz] bir gül içün
   Bir ʿaceb bülbül-i şūrīde vü şeydāyuz biz

---

[8]Varak numaraları verilirken kullanılan "h" harfi, tanıtılan şiirin derkenarda yazılı olduğunaişaret etmektedir.

[9] Mecmuada *Ẕevraḳ*şeklinde yazılıdır.

4. Ḳand-i güftārumuza zāġ u zaġan öykünemez
Bü'l-ʿaceb ṭūṭī-i gūyā-yı şeker-ḫāyuz biz

5. Ṭālib-i cīfe-i dünyā degülüz kerkes-vār
Zāhidā Ḳāf-ı ḳanāʿatdaki ʿ**Anḳā**yuz biz

Gazel 9

(*Ġazel-i ʿAnḳā-yı merḥūm*)

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ġamzesi oldı dil ü cāna belā n'eyleyeyin
Beni itdi hedef-i tīr-i cefā n'eyleyeyin

2. Baña gül ruḫların ol ġonca-dehen göstermez
Ḳaldı dil bülbüli bī-berg ü nevā n'eyleyeyin

3. Ney gibi iñleyeyin hicrüñ elinden cānā
Çünki imkān yoġ-imiş vuṣlata ya n'eyleyeyin

4. Sende yoḳ būy-ı ser-i zülfi nişān-ı ḫāli
Seni iy nāfe-i āhū-yı Ḫıṭā n'eyleyeyin

5. Āb-veş iñleyerek kūyına varup ʿ**Anḳā**
Cānı ol servüñ ayaġına revān eyleyeyin

234[a] **Gazel 10**

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ser-i zülfi nihān itdükce ruḫsārın niḳāb-āsā
Döker bārān-ı eşki çeşm-i giryānum seḥāb-āsā

2. ʿAceb mi dostlar bir dem ḳarār itmezse bir yerde
Hevā-yı ʿışḳ ile āvāredür göñlüm ḥabāb-āsā

3. Reg-i cānum benüm ġam muṭribinüñ çengine düşmiş
Bu bezm içre anuñçün iñlerem dā'im rebāb-āsā

4. Hemān bir dāne içün çarḫ-ı merdüm-ḫᵛār ṭolābı
Ser-ā-ser ʿālemi ser-geşte ḳılmış āsyāb-āsā

5. Ḳaçarlar leşker-i şeyṭān gibi aġyār yanumdan
Atılsa tīr-i āhum iy kemān-ebrū şihāb-āsā

6. Bugün ol şeh-süvāra rāst geldüm mest-i lā-yaʿḳıl[10]
Elin öpdüm ʿinān-veş pāyına düşdüm rikāb-āsā

7. Ṣafā-baḫş u neşāṭ-efzādurur eşʿārı ʿ**Anḳā**nuñ
Gezerse ṭañ mıdur elden ele cām-ı şarāb-āsā

Gazel 11[11]

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Luṭf idüp yapma göñlin aġyāruñ
Ḫāṭırın yıḳma ʿāşıḳ-ı zāruñ

2. Bağrumı pāre pāre eyledi āh
Ḫançer-i ġamze-i dil-āzāruñ

3. Ṣalınursın raḳīb-ile dāʾim
Yoḳ mı iy şūḫ-ı bī-vefā ʿāruñ

4. Bir ʿaceb dil-ber-i cefā-kāra
Düşdi iy dil senüñ ser-i kāruñ

5. Göreli dām-ı zülfüñi ʿ**Anḳā**
Oldı cānā senüñ giriftāruñ

234[ah]

Gazel 12

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Virdüm ol zülf-i ʿanberīne göñül
Baḳmasam nʾola müşg-i Çīne göñül

2. Bāġda pest olur nevā-yı hezār
Başlasa nāle-i ḥazīne göñül

3. Şeb-i firḳatde şemʿ-veş eridüñ
Döymedüñ āh-ı āteşīne göñül

4. Bez̲l ider ʿāleme dür-i eşki
Buldı gūyā niçe defīne göñül

---

[10] Bu terkip yazmada تعقلولامسب şeklinde yazılıdır.

[11] Bu gazel, mecmuanın 236b yaprağında da mükerreren yazılmıştır.

5. Virdüm ol ḳāmet-i ṣanavbere dil
Düşdi ʿ**Anḳā** hele yirine göñül

Gazel 13

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Her laḥẓa bir belāya ider mübtelā beni
Ḫalḳ eylemiş belā içün iy dil Ḫudā beni

2. Ṭutdı ḥadīs̱-i eşk-i revānum cihānı āh
Rüsvāy-ı ʿālem eyledi bu mācerā beni

3. Eyler cefā vü cevr ki terk-i vefā idem
Kendü gibi ḳıyās ider ol bī-vefā beni

4. ʿ**Anḳā**-mis̱āl bülbül-i gülzār-ı kūyunam
İy nev-bahār-ı ḥüsn ḳoma bī-nevā beni

5. Meyden ḥaḳīr-i tā'ib idem ṭatlu dil virüp
Aldı şarāb-ı laʿl-i lebüñ sāḳīyā beni

234b

Gazel 14

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Naẓar itdüm cihān ḫalḳını cümle āşinā gördüm
Neye baḳdum-ise [hep] anda pür-nūr-ı Ḫudā gördüm

2. Varup kūy-ı muġāna meclis-i rindānı seyr itdüm
Bu bezmüñ cümle dürdī-keşlerin mest-i beḳā gördüm

3. Nesīm-i dil-güşāsı cān virür bīmār-ı hicrāna
Ḥarīm-i kūy-ı cānānı ʿaceb dārü'ş-şifā gördüm

4. Ṣafālar kesb ider ʿāşıḳ saña baḳınca sulṭānum
Meh-i ruḫsāruñı āyine-i ʿālem-nümā gördüm

5. Kimi aġlar kimi iñler kimi feryād ider ʿ**Anḳā**
Bu dehr-i bī-s̱ebātı bir āceb mātem-serā gördüm

Gazel 15

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿlü fāʿilün

1. Derd ü ġamuñ ki cān u dile hem-nişīndür
   Ser-māye-i saʿādet-i dünyā vü dīndür

2. Ben nice ḳanlar aġlamayın āh itmeyin
   Dil pāre pāre hicr-ile ḫāṭır ḥazīndür

3. Ruḫsār lāle sünbül-i çīn zülf ʿanberīn
   Merdüm ġarīb gözleri āhū-yı Çīndür

4. ʿĀlem ʿadū olursa baña hīç ġam degül
   Çün bende-i ḥaḳīrine ol şeh muʿīndür

5. Şīrīn lebüñi vaṣf ideli kūh-ken gibi
   ʿ**Anḳā** suḫanda Ḫusrev-i rūy-ı zemīndür

Gazel 16

mefāʿlün mefāʿlün feʿūlün

1. Ḫırām it iy sehī-ḳāmet çemende
   Kim olsun ḳaddüñe şimşād bende

2. Senüñ reng-i gül-i rūyuñ bulunmaz
   Gül-i raʿnāda cānā yāsemende

3. Eger Behrām-ı Gūr olursa āḫir
   Geçürür ḫalḳa-i zülfüñ kemende

4. Raḳīb-i seg gebermişdür didiler
   Ben anı gördüm itden daḫı zinde

5. ʿAcāyib bülbül-i gūyāsın ʿ**Anḳā**
   Ki bir daḫı naẓīrüñ yoḳ suḫande

234bh

Gazel 17

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Kimi dir çeşm-i mesti cādūdur
   Kimisi daḫı dir ki āhūdur

2. N'ola olsam viṣāline teşne
   Sevdügüm şimdi bir içim ṣudur

3. Ṣu gibi hep göñülleri aḳıdur
   Serv ḳaddi nihāl-i dil-cūdur

4. Ġoncaya nice ideyin teşbīh
   Dehen-i tengi bir ser-i mūdur

5. Ḳoma ʿ**Anḳā** külālesin elden
   Ki seni bī-ḳarār iden būdur

Gazel 18

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ne meyl-i māl ü cān eyler ne ḫōd cān u cihān ister
   Göñül ḳul olmaġa bir pādişāh-ı kām-rān ister

2. Didüm bir būse luṭf it ḫaṭṭ-ı laʿlüñ gelmedin cānā
   Didi ṣabr eyle ivme ʿāşıḳ-ı miskīn zamān ister

3. Ḥarām olsun aña cām-ı muḥabbet bādesi yā Rab
   Şu dil kim ġamze-i ḫūn-rīz-i sāḳīden amān ister

4. Şu kim biñ cān-ile naḳd-i viṣāle ṭālib olmışdur
   Cihān içre ḥayāt-ı cāvidānı rāygān ister

5. Göñül mirʾātını jeng-i küdūret ḳapladı ʿ**Anḳā**
   Yine şekker-şiken bir ṭūṭī-i şīrīn-zebān ister

Gazel 19

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Elüm çekmem raḳī[b]ā dilberüñ cevr ü cefāsından
   Baña cevr ü cefāsı ḫoş gelür mihr ü vefāsından

2. Naẓar eylerdi gāhī ben gedā-yı bī-ser ü pāya
   Eger ʿār itmeyeydi ol şeh-i ḫūbān gedāsından

3. Bugün ʿuşşāḳ-ile geh ḫançerin añduḳ geh ebrūsın
   Biraz söyleşdük ol māhuñ orasından burasından

4. Semūm-ı āh-ı āteş-bār-ile eşk-i nedāmetdür
   Ṣorarsañ vādī-i ʿışḳuñ dilā āb u hevāsından

5. Eger ʿ**Anḳā** gibi meşhūr-ı āfāḳ olmaġ isterseñ
   Bu dehr-i bī-s̱ebātuñ geç göñül miḥnet-serāsından

235[a] **Gazel 20**

(*Merḥūm ʿAnḳā*)
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dime aġyāra luṭf itsem nihānī kim ṭuyar anı
   Olur rāz-ı nihānī ʿāşıḳa ilhām-ı Rabbānī

2. Eger başum giderse ʿışḳuñı terk eylemem cānā
   Geh İsmāʿīl[12] ü Yūsufdur bu ʿışḳuñ ḳulı ḳurbānı

3. Belā-yı ʿaḳl u dīndür āfet-i cān u dil ol şūḫuñ
   Füsūn-ı laʿl-i ḫandānı firīb-i çeşm-i fettānı

4. Nice Mecnūn ʿışḳı olmasun dil ol perīnüñ kim
   Ṭaġıtdı başdan ʿaḳlı ser-i zülf-i perīşānı

5. Ḳarār u ṣabr u hūşum maḥv olur ṣalınsa ol meh-rū
   Ne siḥr eyler ʿaceb reftārda serv-i ḫırāmānı

6. Dilā bülbül gibi seyr iderüz biz gülşen-i dehri
   Bulınca gül gibi bir dilber-i pākīze-dāmānı

7. Raḳīb-i zāġ n'eyler gülşen-i kūyuñda iy ġonça
   Ḫuṣūṣā ol yirüñ ʿ**Anḳā** ola murġ-ı ḫoş-elḥānı

Gazel 21

(*Ġazel-i merḥūm u maġfūr Dervīş ʿAnḳā raḥmetu'llāhi ʿaleyh*)
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṣayd itdi hep göñülleri nāz-ile ol perī
   Ḫatm olmış anda Ḥaḳ bu ki āyīn-i dilberī

[12] Kelime, mecmuada *İsmaʿīl* şeklinde yazılıdır.

2. Dāyim zevālin isterin Allāhdan raḳīb
   Olsa o meh-cebīne güneş daḫı Müşterī

3. Ḳaddüm dü-tā idüp beni yirden yire çalar
   Gör nice oynadur bizi bu çarḫ-ı çenberī

4. Cānā nice taḥammül ide bār-ı hicrüñe
   Bir ḳaṭra ḳan degül mi bu ḳalb-i ṣanevberī

5. Yazduḳca nāme ol şeh-i ḫūbāna rişte-vār
   Ṣarmaḳ diler o nāmeye dil cism-i lāġarı

6. Āteş düşerdi cānına v'Allāhi reşkden
   Bu şiʿr-i sūz-nākümi seyr itse Āẕerī

7. ʿ**Anḳā** o şemʿ oldı ber-efrūḫte yine
   Pervāne gibi şevḳı olan gelsün ileri

235[ah] **Gazel 22**

(ʿ*Anḳā*)

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ruḫ mıdur ya lāle [ya] berg-i gül-i ḥamrā mıdur
   Leb midür yāḳūt-ı cān ya rāḥ-ı rūḥ-efzā mıdur

2. Ġonça mıdur ya zülāl-i Ḫıżr ya dürc-i güher
   Ḫātem-i Cem ya dehen ya sāġar-ı ṣaḥbā mıdur

3. Ebrū-yı dil-keş midür ay āftāb-ı burc-ı ḥüsn
   Ya ṭulūʿ itmiş şafaḳda ġurre-i ġarrā mıdur

4. Ḫāl midür kūşe-i çeşmüñdeki ya daġ-ı dil
   Nāfe-i āhū-yı Çīn ya ʿanber-i sārā mıdur

5. Bülbül-i şeydā mıdur feryād iden gülzārda
   Gül yüzüñden ayru yoḫsa iy perī ʿ**Anḳā** mıdur

Gazel 23

(*ʿAnḳā*)

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Göñül çün irmedüñ bezm-i viṣāle āh u zāruñla
   Ne çāre eglen iy miskīn ġam-ı hicr-i nigāruñla
2. ʿAceb şeh-bāzsın iy dil-rubā her yaña kim baḳsañ
   Göñüller ṣayd idersin ġamze-i merdüm-şikāruñla
3. Yürekde yādigāruñ bir ḫadeng-i ġamze ḳalmışdur
   Dil ü cān eglenür iy ḳaşı yā ol yādigāruñla
4. Ḳızardı gül gül oldı gül ʿiẕāruñ āteş-i meyden
   Cihānı yaḳduñ iy ḫurşīd-rū tāb-ı ʿiẕāruñla
5. Terennüm eylesün bülbül açılsun ġonçanuñ göñli
   Ṣalın gülşende iy **ʿAnḳā** teẕerv-i şīve-kāruñla

Gazel 24

(Gazel-i ʿAnḳā)

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Cüdā düşdüm bugün ol āfitāb-ı ʿālem-ārādan
   ʿAceb midür geçerse tīr-i āhum ʿarş-ı aʿlādan
2. Dil ü cāna ḳanāʿat virdi ol serv-i ser-efrāzuñ
   Dehānı ġonca-i terden ruḫı gül-berg-i raʿnādan
3. Riyāż-ı cenneti ʿāşıḳlara vaṣf itme iy vāʿiẓ
   Ki bitmez mīve-i ümmīd-i ʿāşıḳ şāḫ-ı Tūbādan
4. Giderdi ẕevḳ-i vaṣluñ ārzū-yı keẕreti dilden
   Geçürdi bāde-i laʿlüñ beni cām-ı muṣaffādan
5. Hemīşe iy perī meşġūldür esmā-yı ḥüsnāya
   ʿAceb midür raḳīb-i dīv-sīret ḳaçsa **ʿAnḳā**dan

235b

Gazel 25

(Gazel-i ʿAnḳā)

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Vāʿiẓ gül-i cennet ruḫ-ı dil-dār degül mi
   Ṭūbā didügüñ serv-i ḳad-i yār degül mi

2. Yāruñ gül-i ruḫsārı ile sebze-i ḫaṭṭı
   Reşk-i çemen [ü] ġayret-i gülzār degül mi

3. İtmeñ güli cānā gül-i ruḫsāruña nisbet
   Gül rūyuña nisbet güzelüm ḫār degül mi

4. Dāyim ḫas ü ḫār-ile çemende açılursın
   İy ġonça-i raʿnā saña bu ʿār degül mi

5. İy bülbül-i şeydā güher-i pendümi gūş it
   Dil virme güle şāhid-i bāzār degül mi

6. Maḥbūb u meyi göz göre inkār idersin
   Ṣūfī bu rālar bāʿiṣ-i inkār degül mi

7. ʿ**Anḳā**yı şikār eyleyen iy şūḫ-ı cefā-cū
   Ol ġamze-i ḫūn-ḫvār [u] dil-āzār degül mi

Gazel 26

(ʿ*Anḳā*)

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Ne raʿnā ġonçadur yāruñ dehānı
   Ne ḫoş berg-i gül-i terdür zebānı

2. Ḳadüñ bir şemʿdür cānā ruḫuñ nūr
   Muʿanber kākülüñ anuñ duḫānı

3. Ḥarīm-i ġayret-i büthḫāne-i Çīn
   Ruḫuñ reşk-i Nigāristān-ı Mānī

4. Ḳażā-yı āsmānīdür muḥabbet
   Raḳīb ammā belā-yı nā-gehānī

5. Ḥaẕer ḳıl tīr-i müjgānından iy dil
   Görüp āh itme ol ebrūkemānı

6. Gül-i rūyuñdan ayru bülbül-āsā
   Cihānı ṭutdı ʿ**Anḳā**nuñ fiġānı

Gazel 27

(*ʿAnḳā*)
feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Sen benüm serv-i ser-bülendümsin
   Sen benüm şūḫ-ı şeh-levendümsin

2. Cümle ḫūbān-ı şehr içinde bugün
   Dil-rubālıḳda dil-pesendümsin

3. Derd-ile öldüm āh kim bir kez
   Dimedüñ sen de derd-mendümsin

4. Kime senden şikāyet eyleyeyin
   Ḳuluñam sen benüm efendümsin

5. Yār ʿ**Anḳā**ya ġamzelerle didi
   Beste-i ḥalḳa-i kemendümsin

235bh

Gazel 28

(*ʿAnḳā)*
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. İki ʿālemden iy serv-i sehī āzādedür göñlüm
   Yoluñda sāye-veş bir ʿāşıḳ-ı üftādedür göñlüm

2. Ṣanevber ḳaddüñe biñ cān-ile dil baġladum cānā
   Bi-ḥamdi'llāh ki şimdi pāye-i ʿulyādadur göñlüm

3. Dil-i meyyālemüz māyil geçer her naḫl-i mevzūna
   Aḳar her sāde-rūya ṣu gibi ḫoş sādedür göñlüm

4. Müşābihdür diyü laʿl-i leb-i rengīn-i dil-dāra
   Düşüp künc-i ḫarābāta ḫarāb-ābādedür göñlüm

5. Göñül şeh-bāzı ʿ**Anḳā** zāġlarla hem-cenāḥ olmaz
Hümālar sāyesinde evc-i istiġnādadur göñlüm

Gazel 29

(ʿAnḳā)
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Dil-dāruñ işi ʿāşıḳa hep cevr ü cefādur
ʿUşşāḳuñ işi dil-bere teslīm ü rıżādur

2. Endūh [u] belādur götüri mihr ü muḥabbet
Ammā elem-i hicr begüm özge belādur

3. Feryād ki ṣayd eyledi murġ-ı dil ü cānı
Bir nāvek-i müjgān-ile ol şūẖ-ı bahādur

4. Alınma güneş yüzüñe māh olsa muḳābil
Maḳṣūdı anuñ pādişehüm kesb-i żiyādur

5. Ṭāvus-ı gülistān-ı İremdür ẖaṭ-ı sebzi
Çeşm-i siyehüñ āhū-yı müşgīn-i Ḫıṭādur

6. ʿ**Anḳā** güzelüm dūr olalı sen gül-i terden
Bir bülbül-i şūrīde-i bī-berg ü nevādur

Gazel 30

(ʿAnḳā)
feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Berg-i güldür ṣanemā laʿl-i leb-i ẖandānuñ
Jaledür ġonça-i raʿnāda dür-i dendānuñ

2. Zāhidā ẖaṭṭ-ı ruẖ-ı yāra ṣaḳın ṭaʿn itme
Var-ise āyet-i Ḳurʾāna eger īmānuñ

3. Gitdi eyyām-ı veraʿ faṣl-ı bahār irdi yine
Geldi iy bāde-i gül-reng senüñ devrānuñ

4. Niçe bir serv gibi eyleyesin ser-keşlik
Elüme girmeye mi iy gül-i ter dāmānuñ

5. Nā-geh ol şemʿ-i dil-efrūza hevā-dār oldı
Yandı pervāne-ṣıfat bāl ü peri ʿ**Anḳā**nuñ

236a **Gazel 31**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Virdüm yine o ġamze-i ḫūn-ḫvāra göñlümi
İtdüm ġarīb pāreye ṣad-pāre göñlümi

2. Dil-dāra ḳarşu sīnemi ṣad-çāk eyledüm
ʿArż itdüm ol bahāne ile yāra göñlümi

3. Kesmek dilerdi rişte-i mihr ü muḥabbeti
Bend eyledüm o ṭurre-i ṭarrāra göñlümi

4. Ġam-nāk itme cevr-ile luṭf eyle şād ḳıl
Ara şikeste ḫāṭırumı ara göñlümi

5. Āzāde idi başına şeh-bāz-ı çeşm-i yār
ʿ**Anḳā** şikār eyledi āvāre göñlümi

Gazel 32

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ol ġamzeden iy dil yüri ḳaṭʿ-ı naẓar eyle
Ger ḳaṭʿ-ı naẓar itmez iseñ terk-i ser eyle

2. Bir berḳ-ı cihān-sūzdurur şuʿle-i āhum
Ṣalınma ḫas u ḫārla iy gül ḥaẕer eyle

3. Ġarrā geçinürmiş meh aña ʿarż-ı cemāl it
Şehr içre anı bencileyin derbeder eyle

4. Taṭvīl-i kelām itme [ser-i] zülfin idüp yād[13]
Ḳıl vaṣf-ı dehānın sözüñi muḫtaṣar eyle

5. ʿ**Anḳā** didiler ṣabr u sefer ʿışḳa devādur
Ṣabruñ yoġ-ise ḳo ser-i kūyın sefer eyle

---

[13] Bu dizenin veznindeki problemi gidermek için "ser-i" yerine "ḫam-ı" ilavesi de yapılabilir.

Gazel 33

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ḫoşdur şarāb u şāhid-i sāḳī bahārda
   Yārān-ı hem-dem-ile leb-i cūy-bārda
2. Nāle idince ġonçalaruñ göñli açılur
   Bilmem ne ḥāl var bu fiġān-ı hezārda
3. Ol bī-nişān göñül niçe bir seyr-i her-diyār
   Çün görmedük nişān-ı vefā bu diyārda
4. Peyveste zülfi ne ṭolaşur ehl-i dillere
   Bilmem ne virdi kim alımaz rūzgārda
5. ʿ**Anḳā**ya nisbet itme raḳībi ki bir degül
   Bāz-ı hümā-cenāḥ-ile zāġ iʿtibārda

236ah

Gazel 34

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Evvel semend-i ḥüsne süvār oldı nāz-ile
   Yaġmaya virdi mülk-i dili türktāz[14]-ile
2. ʿĀşıḳ olan o māh-ı şeb-efrūza şemʿ-vār
   Eyler nis̱ār cānını sūz u güdāz-ile
3. Gözler hemīşe murġ-ı dili çeşm-i mest-i yār
   Bilmem ne çāre eylesek ol şāh-bāz-ile
4. Berg-i ḫazān gibi eline aldı dil yüzin
   İy ġonça geldi ḫidmetüñe yüz niyāz-ile
5. ʿ**Anḳā**-mis̱āl yād olımaz bir zamānede
   Nāmı kimüñ [ki] ṣafḥa-i ʿālemde yazıla

---

[14] Bu kelime yazmada ترك وتاز şeklinde yazılıdır. Yazmada "türktāz" yerine, öteye beriye koşuşma anlamındaki "tek ü tāz" da yazılmaya çalışılmış olabilir.

Gazel 35

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. İtdi [beni] şeydā yine bir şūḫ-ı perī-rū
   Miskīn dili ṣayd eyledi ol gözleri āhū

2. Her sūya serāsīme aḳar cūy-ı sirişküm
   Nāz-ile ḫırām eylese ol ḳāmeti dil-cū

3. Yitmez mi göñül ʿāşıḳa miḥrābla minber
   Ol ḥalḳa-i gīsū ile ol kūşe-i ebrū

4. Yüz virme iñen [zülf-i] siyeh-kāruña cānā
   Dīvāne ḳılur bir ḫaṭ-ı müşgīn beni bir bū

5. Ser-ḳabża-i bī-dāda ḳoyup nāvek-i cevri
   ʿ**Anḳā**yı şikār eyledi ol ġamze-i cādū

Gazel 36

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Deheninden dem urur ġonça-i ḥamrāyı görüñ
   Öykinür gözlerine nergis-i şehlāyı görüñ

2. Eylemeñ iy dil ü cān meyl-i gül ü sünbül-i ter
   Ruḫları üzre iki zülf-i muṭarrāyı görüñ

3. Ṭolaşur būse-i laʿl-i lebi cānāna müdām
   Gelüñ erbāb-ı ṣafā sāġar-ı ṣaḥbāyı görüñ

4. Pertev-i şems-i ḥaḳīḳat yiter ālüftelere
   Ḥükemā gökdeki yılduzları siz ṣayıgörüñ

5. Āşiyān itdi ḫam-ı zülf-i hümā-sāyesini
   Nice pervāz-ı[15] bülend eyledi ʿ**Anḳā**yı görüñ

---

[15] Yazmada پروازى şeklinde yazılmıştır.

236[b] **Gazel 37**

(*Dervīş ʿAnḳā*)

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Cihāna fitne ṣalan dilberā nāzük nihālüñdür
Gül-i gülzār-ı āl-i Muṣṭafā ruḫsār-ı alüñdür

2. ʿAyāndur iy melek nūr-ı Muḥammed reng-i rūyuñdan
Ser-i zülfüñ libās-ı Kaʿbe ḫāl-i leb Bilālüñdür

3. Münevver eyleyen iy māh-peyker bezm-i ḫūbānı
Cemāl-i bā-kemāl ü ṭalʿat-i ferḫunde-fālüñdür

4. Dil-i bīçāre neñdür pādişāhum hīç bildüñ mi

Ḥarīḳ-i nār-ı ʿışḳuñ teşne-i āb-ı zülālüñdür

5. Gele āyīne-i ruḫsāruñı andan nihān itme
Ki ʿ**Anḳā** iy şeker-leb ṭūṭī-i şīrīn-maḳālüñdür

Gazel 38

(*ʿAnḳā*)

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Āfet-i ḫalḳ-ı cihān nāvek-i müjgānuñdur
Fitne-i devr-i zamān nergis-i fettānuñdur

2. Gerek öldür dil-i zārı gerek āzād eyle
Ol senüñ pādişehüm bende-i fermānuñdur

3. İtmedüñ mihr ü vefā diyü şikāyet itmem
İtdügüñ cevr ü cefālar daḫı iḥsānuñdur

4. Sīnemüñ daġların ṣūfī görüp ṭaʿn itme
Anlaruñ her birisi bir gül-i ḫandānuñdur

5. Murġ-ı dil zülfüñe meyl itse perīşān olma
O da ʿ**Anḳā** gibi bir bī-ser ü sāmānuñdur

236[bh] **Gazel 39**

(ʿ*Anḳā*)

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Deyr-i dilde ṣanemā her büt-i Çīn cā ṭutmaz
   Degme bir ṣūret-i ḫūbı dil-i şeydā ṭutmaz

2. Dikseler ger çemen-i dehrde biñ tāze nihāl
   Serv-i ḳaddüñ gibi bir naḫl-i dil-ārā ṭutmaz

3. Mest ü ḥayrān-ı leb-i laʿl [ü] ḫaṭ-ı sebzüñ olan
   Bāde mest itmez anı ḥabbe-i sevdā ṭutmaz

4. Yem-i ʿışḳ içre didüm dīdelere ḥāl nedür
   Didiler mālik-i baḥr[16]üz bizi deryā ṭutmaz

5. Ġamını şems-i cihāna nice yazsun ʿ**Anḳā**
   Şöyle olmış ki ṣovuḳdan eli aṣlā ṭutmaz

Gazel 40

(ʿ*Anḳā*)

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫaṭ-ı ser-sebz-i yāra sünbül-i bāġ-ı cinān dirler
   Leb-i rengīnüñ içün ġonça-i gülzār-ı cān dirler

2. Sana cānın seven iy şūḫ-ı ḫōd-rā nice dil virsün
   Seni ʿāşıḳlaruñ bī-raḥm oḳurlar bī-amān dirler

3. Yüzüñi beñzedürler lāleye yabana söylerler
   Leb-i laʿlüñ ʿaḳīḳa nisbet eylerler yaman dirler

4. Degül şeb-nem düşen her şeb hevādan iy gül-i raʿnā
   Semūm-ı āh-ı ʿāşıḳdan zemīn ü āsmān dirler

5. Saña ṭāvus-ı gülzār-ı cinān dirlerse nāz itme
   Baña da iy perī ʿ**Anḳā**-yı ḳudsī-āşiyān dirler

---

[16] **Mālik-i baḥr/Mālik-i deryā**: Vücudunun yarısı kız, belden aşağısı balık şeklinde tasavvur edilen deniz kızı (Tökel 2000: 452).

Gazel 41

(*ʿAnḳā*)

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dehen-i teng dime ġonça-i raʿnādur bu
   Ḫaṭ-ı şeb-reng degül ʿanber-i sārādur bu

2. Kec naẓar eylemiş iy ḳaşları miḥrāb saña
   Çeşmüñe kim ki dimiş nergis-i şehlādur bu

3. Sünbül-i zülf [ü][17] gül-i rūyuña maġrūr olma
   Böyle ḳalmaz güzelüm kimseye dünyādur bu

4. Nedür ol ṭurre-i ṭarrār didüm yār didi
   Āfet-i ʿaḳl u belā-yı dil-i şeydādur bu

5. Niçe ser-geştesi var kākülinüñ iy dil-i zār
   Buña kākül dime ser-māye-i sevdādur bu

6. Lāleye eyleme teşbīh ʿiẕārın ʿ**Anḳā**
   Reşk-i gülzār-ı İrem bir gül-i ḥamrādur bu

237a

Gazel 42

(*Gazel-i ʿAnḳā*)

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ẕikr-i leb-i laʿlüñ olalı vird-i[18] zebānum
   Pürdür güher-i maʿnā ile dürc-i dehānum

2. Cānā nice ḳan aġlamayın çeşm-i terümden
   ʿĀlemlere fāş itdi benüm rāz-ı nihānum

3. Olsam yiridür sāye-ṣıfat ḫāke berāber
   Ḫār ü ḫas-ile ṣalınur ol serv-i revānum

---

[17] Mecmuada و yerine د yazılıdır. Dizede, sevgilinin güzellik unsurları olan zülüf ve yüzü (rūy) bağlayan atıf vavının kullanımı daha doğru görünmektedir.

[18] Mecmuada ورد ر şeklinde yazılıdır.

4. Ḳılsam ne ʿaceb nāy gibi nāle-i cān-sūz
Ġam muṭribinüñ çengine düşmiş reg-i cānum

5. ʿ**Anḳā** bu gice ol meh-i bī-mihrden ayru
İñletdi ṭoḳuz ḳubbe-i eflāki fiġānum

Gazel 43

(*Ġazel-i merḥūm ʿAnḳā*)
feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Āteş-i ʿışḳ ile dil Ṭūr-ı temennāya yiter
Şuʿle-i sūz-ı derūn ʿāşıḳa ser-māye yiter

2. Ol gül-i rūy-ı ʿaraḳ-nāk baña kāfīdür
Bir gül-i ter güzelüm bülbül-i şeydāya yiter

3. Ne ḳadar serv-i sehī ḳāmet-i bālā çekse
Ḳaçan ol ḳāmet-i mevzūn-ı dil-ārāya yiter

4. ʿĀlemüñ zeynini iy ḫᵛāce bize ʿarż itme
Ḫırḳa-i faḳr u fenā ʿāşıḳa ser-māye yiter

5. Ṣavmaʿa zāhide vü medrese dānişmende
Kūşe-i Ḳāf-ı ḳanāʿat dil-i ʿ**Anḳā**ya yiter

Gazel 44

(*Dervīşʿ Anḳā*)
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḳaçan aġyār-ile ol serv-ḳāmet merḥabā eyler
İder ġam baġrumı ḫūn ḳaddümi ġayret dü-tā eyler

2. Ne ḫoş keyfiyyeti var zāhidā gör bāde-i ʿışḳı
Gehī şāhı gedā gāhī gedāyı pādişā eyler

3. Dime cānā baña ʿāşıḳ geçen dünyāyı terk itsün
Saña ʿāşıḳ olan dünyā degül cānın fedā eyler

4. Yıḳılmış göñlümi gel seng-i bī-dād-ile ābād it
Ki ben bī-çāre çoḳdan iy ṣanem luṭfuñ recā eyler

5. Ne gülzāruñ gülisin bilmezem iy ġonça-i raʿnā
Ki ʿ**Anḳā**yı şemīmüñ bülbül-i destān-serā eyler

237[ah]

Gazel 45

(*ʿAnḳā*)
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. İtdi bizi tīr-i ġam-ı hicrāna nişāne
Bilsek ʿacebā neyledük ol ḳaşı kemāna

2. Her vaʿdeye aġyāra vefālar ider ol şūḫ
Bir vaʿdeye eyler bize biñ dürlü bahāne

3. Kimdür ki fedā itmeye naḳd-i dil ü cānı
Ol serv-ḳad ü lāle-ruḫ u ġonça-dehāna

4. Ol māh-ruḫuñ var-ise ger mihr ü vefāsı
Hep ġayrıyadur iy dil-i bī-çāre saña ne

5. ʿ**Anḳā** diler iy şemʿ-i şeb-efrūz ki dāʾim
Pervāne-ṣıfat āteş-i ruḫsāruña yana

Gazel 46

(*Ġazel-i merḥūm ʿAnḳā*)
feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Yaḳdı bir şemʿ-i şeb-efrūz dil ü cānumı āh
İtmedi raḥm görüp dīde-i giryānumı āh

2. Çarḫ-ı bī-mihr cefā-pīşe [vü] ġaddār yine
Āl-ile aldı elümden gül-i ḫandānumı āh

3. Lāle-veş daġum [ile] ʿışḳı nihān itmiş-idüm
Didiler ḫalḳ görüp çāk-i girībānumı āh

4. Sīne pür-yāre ciger[19] pāre göñül āvāre
Kime şerḥ eyleyeyin ḥāl-i perīşānumı āh

---

[19] Mecmuada چكر şeklinde yazılıdır.

5. Yandı ġam-ḫāne-i dil āh iderek iy ʿ**Anḳā**
Āh kim virdi fenāya dil-i sūzānumı āh

Gazel 47

(*ʿAnḳā*)
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bir ġonçadur dehānı yaḫūd laʿl-i nābdan
Bir ḥoḳḳadur ki pür ola dürr-i ḫoş-ābdan

2. Olsun zamān-ı gülde dili ġonça gibi ḫūn
Vāʿiẓ dem urmaz-ise şarāb u kebābdan

3. Peyveste-bāl o zülf-i dil-āvīzi ṭaġıdur
Dil ḫālī olmaz anuñ-içün ıżṭırābdan

4. Luṭf eyle iy nesīm-i ṣabā ḫaste göñlümi
Ḳurtarıgör o sünbül-i pür-çīn ü tābdan

5. ʿ**Anḳā** cenāb-ı şems-i cihān-tābdan cüdā
Döndi o ẕerreye k'ola dūr āfitābdan

302[a] **Kıt ʿa**

(*Ḳuş Yaḥyā Rūmili'nden maʿzūl olduġınadur*)
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Şāh-bāz-ı evc-i ʿilm ü maʿrifet
Yaʿni Ḳuş Yaḥyā o pīr-i nīk-rāy

2. ʿĀlemi alup ḳanadı altına
Ḳonmaz idi yire mānend-i hümāy

3. Uçmaḳ ümmidin iderlerdi müdām
El alup andan ḫavātīn-i serāy

4. Dām-ı ʿazle düşürüp nā-geh anı
İtdiler ġam āşiyānın aña cāy

5. Gūş idüp ʿ**Anḳā** didi tārīḫini
Gitdi dīvāndan ḳoca ḳaḳnūs vāy (h.1006)

Dervîş 'Ankâ'nın Ali Emirî Manzum 625'te Kayıtlı*Mecmû'a*'da Yer Alan Şiiri

38[a] **Gazel**

(*ʿAnḳā*)
feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Mū-be-mū ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı dilbere diḳḳat ḳılınur
   Ḥüsn vech üzre yazılsa ḫaṭa raġbet ḳılınur

2. Ayaġı meclise bintü'l-ʿinebüñ baṣṣun da
   Geldigi mertebe elden aña ḥürmet ḳılınur

3. ʿArżuḥāl eyler iseñ yāre gözet sāʿatini
   Farż iken ḫalḳa namāz ol da muvaḳḳat ḳılınur

4. Maẓhar olduḳları'çün ism-i Vedūda ḫūbān
   İʿtibār olınup aṣlına muḥabbet ḳılınur

5. Bir dilim etmek-ile dehr-i denīde çün seg
   Ṣanma **ʿAnḳā**yı ki şermende-i minnet ḳılınur

Dervîş 'Ankâ'nın Tezkireler Ve Diğer Biyografik Kaynaklardan Alıntılanan Beyitleri

Biz mülk-i dilüñ ṭūṭī-i gūyālarıyuz
Cān gülşeninüñ bülbül-i şeydālarıyuz

Ḳılsaḳ ne ʿaceb perīleri cümle şikār
Biz ḳulle-i Ḳāf-ı ʿışḳ ʿAnḳālarıyuz(Beyânî 1997: 188)

***

ʿĀşıḳ cihāna virmez iken dil-rübāsını
Dil-dārı gör ki hīçe ṣatar mübtelāsını(Beyânî 1997: 188)

***

Ne ararsın ser-i kūyumda dime ʿĀnḳāya
N'eylesün bunda yitürdi o dil-i güm-rāhı(Kayabaşı 1997: 434)

***

Küşte-i şemşīr-i hicrānuñ viṣālin görmedük
Hīç melāmet bezminüñ cānā zevālin görmedük

Bulmaduḳ bir meşrebi ṣāfī vücūd-ı nükte-dān
Ehl-i derdüñ bir söz añlar ehl-i ḥālin görmedük(Zavotçu 2009: 97)

Sonuç

Nef'î'nin iki hicviyesine muhatap olması ve onunla bu vadide atışmasından yola çıkarak, 'Ankâ'nın 16. yüzyılın son çeyreği ve 17. yüzyılın başlarında şiir meclislerinde yer aldığını söylemek mümkündür. Kınalızâde Ali Çelebi'nin meclisine dâhil olması, onun şiirdeki yetkinliğinin takdir edildiğini göstermektedir.

'Ankâ'nın bu çalışmada tanıtılan gazellerinin 39'u 5'er beyitlik, 6'sı 7'şer beyitlik ve 3'ü 6'şar beyitliktir. 'Ankâ, bu gazellerinde aruzun hezec, remel ve muzârî' bahirlerini ağırlıklı olarak kullanmıştır. 'Ankâ'nın, yedi aruz kalıbını gazellerinde fazla zorlanmadan kullanabildiği görülmektedir. Gazellerinde rediflerden önemli ölçüde yararlanan şâir, kafiyelendirme kurallarına da genel olarak uymuştur.

Mecmû'a-i Kasâ'id'de yer alan gazellerde Dervîş 'Ankâ'nın, Şirâzlı bir Acem şâiri olmasına rağmen, Türkçeyi rahat bir söyleyişle kullandığı ve deyimlerin anlam zenginliğinden önemli ölçüde yararlandığı dikkat çekmektedir. Özellikle bazı gazellerinde -kısa aruz kalıplarının kullanımına da bağlı olarak- oldukça akıcı ve hoş söyleyişlerle karşılaşılmaktadır (9, 11, 16, 26, 27, 38, ve 42.gazeller). Gazellerdeki terkiplerin çoğunlukla iki kelimeden oluşuyor olması da 'Ankâ'nın, konuşma dili özellikleri taşıyan bir şiir dili kurmaya eğilimli olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada tanıtılan 48 gazelin genelinin âşıkâne ve rindâne bir tarzda kaleme alındığını söylemek mümkündür. Bu gazellerde, Klâsik Türk şiirinde âşık tipinin kendine has terennümlerine dâir örnekler yer almaktadır. Dervîş 'Ankâ, mazmunların (servi, gül, bülbül, gonca, zülf…) Klâsik şiirimizdeki anlam/çağrışım dünyâsına ve bu mazmunlar hakkındaki yorum/hayal gücü birikimine vâkıf bir şâir görünümündedir. Birkaç şiire (1, 7, 8, 14 ve 43. gazellerde olduğu gibi) tasavvufî bakış açısının ve dünyâdan şikâyet temasının yansımış olduğunu da söylemek gerekir.

'Ankâ, diğer divân şâirleri gibi şiirlerinde çeşitli edebî sanatlardan (teşbîh, istiâre, telmîh, hüsn-i talil, mübalağa…) yararlanmıştır. Özellikle kendi mahlasını, bu mahlasla anılan kuşun Klâsik şiirimizde sahip olduğu -Kafdağı'nda mekân tutma, asla yere konmayıp daima yükseklerde

uçma, himmet/kanâat sahibi olma, dünyâya meyl etmeme gibi- çağrışımlardan hareket ederek gazellerinin makta beyitlerinde tevriyeli kullanışı dikkat çekicidir.

Derviş 'Ankâ hakkında bilgi veren tezkirelerde, onun Farsça şiirler de kaleme aldığı belirtilmekle birlikte, bu şiirlerden-Kınalızâde Hasan Çelebi'nin alıntıladığı mersiye beyti dışında- herhangi bir örnek sunulmamaktadır. Farsça şiir mecmuaları üzerinde yapılacak incelemeler, 'Ankâ'nın Farsça şiirlerinin tespit edilmesini sağlayabilir.

Kaynaklar

AKKUŞ, Metin (1998), *Hicvin Ankâları: Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Beyânî(Mustafa b. Carullah) (1997), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (haz. İbrahim KUTLUK), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ERGUN, Sadettin Nüzhet (1936-1945), *Türk Şairleri*, 2. Cilt, İstanbul: Bozkurt Matbaası.

İPEKTEN, Haluk, Mustafa İSEN, Recep TOPARLI, Naci OKÇU, Turgut KARABEY (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

KAYABAŞI, Bekir (1997), *Kâf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'ârı*, Danışman: Hasan Kavruk, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Malatya, VIII+649 s.

Kınalızâde Hasan Çelebi (1989), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (haz. İbrahim KUTLUK), 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Mecmua(1), Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi: 1249, 80 vr.

Mecmua(2), Ali Emirî Manzum 625, 77 vr.

Ni'metî Efendi(Seyyid Nakîb-zâde) (h. 1039), *Mecmû'a-i Kasâ'id*, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi: 3424, 1[a]-315[a].

PALA, İskender (2003), *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık.

Riyâzî, Muhammed b. Mustafa, *Riyâzi'ş-Şu'arâ*, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail 814, 156 vr.

Sâmî, Şemseddin (h. 1314), *Kâmusu'l-A'lâm*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 5408-5, 5. Cilt, İstanbul: Mihrân Matbaası.

Süreyya, Mehmed (h. 1311), *Sicill-i Osmânî*, Süleymaniye Kütüphanesi Ragıp Paşa 3255-3, 3. Cilt, Matbaa-i Âmire, 621 s.

TÖKEL, Dursun Ali (2000), *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Ankara: Akçağ Yayınları.

TUMAN, Mehmet Nâil (2001), *Tuhfe-i Nâilî – Divan Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri-II* (haz. Cemal KURNAZ - Mustafa TATCI), Ankara: Bizim Büro Yayınları.

ZAVOTÇU, Gencay (2009), *Rızâ Tezkiresi (İnceleme-Metin)*, İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı Yayınları.